

Σενάριο διδασκαλίας με εφαρμογή της μεθόδου «Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία»

Γεωργοβρεττάκου Σταματίνα

*Φιλολόγος, Θεολόγος, Med Παιδαγωγική Ψυχολογία- Med Εκπαίδευση Ενηλίκων
gbtmatina@yahoo.gr*

Βίντου Αουρέλα

*Φιλολόγος, Med Παιδαγωγική Ψυχολογία, Med Εκπαίδευση Ενηλίκων
a.vintou@outlook.com.gr*

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να παρουσιάσει ένα σενάριο διδασκαλίας για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα, θα εφαρμοστεί η μέθοδος της Μετασχηματίζουσας Μάθησης μέσα από την Αισθητική Εμπειρία, η οποία περιλαμβάνει έξι διακριτά στάδια. Αρχικά, παρουσιάζονται οι απαραίτητες πληροφορίες για το πρόγραμμα, τον πληθυσμό στόχο, το αντικείμενο της διδασκαλίας και τους στόχους της. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται αναλυτικά τα έξι στάδια της μεθόδου, προσδιορίζονται τα υπό εξέταση ερευνητικά ερωτήματα και συσχετίζονται με τα ανάλογα έργα τέχνης. Ακόμα, εξηγείται ο τρόπος επεξεργασίας των έργων τέχνης και παρουσιάζονται οι ιδέες που αναμένεται να προκύψουν. Τέλος, ακολουθεί η αποτίμηση/αξιολόγηση της κριτικής σκέψης των μαθητών που θα πραγματοποιηθεί βάσει της Κλίμακας Αποτίμησης της Κριτικής Σκέψης.

Λέξεις-Κλειδιά: Μετασχηματίζουσα μάθηση, έργα τέχνης, κριτική ικανότητα, εκπαίδευση, σχολείο.

Εισαγωγή

Η μέθοδος «Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Τέχνη» αποτελεί μία παιδαγωγική μέθοδο που προσεγγίζει τα θέματα τα οποία μελετούν οι μαθητές μέσα από ένα έργο τέχνης. Με τον τρόπο αυτό αναπτύσσονται οι δημιουργικές ικανότητες των μαθητών, η κριτική τους σκέψη και η πολιτισμική τους συνείδηση (Κόκκος και συνεργάτες, 2011). Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η εφαρμογή της εν λόγω μεθόδου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Το μάθημα αυτό προσφέρεται ιδιαίτερα για να αναλυθεί μέσω της τέχνης εξαιτίας της ποικιλίας των θεμάτων που προσεγγίζει. Η εφαρμογή θα πραγματοποιηθεί σε 5 διδακτικές ώρες, οι οποίες θα καταναμηθούν σε δύο συναντήσεις. Στην πρώτη συνάντηση που θα διαρκέσει 3 ώρες, θα εφαρμοστούν τα τέσσερα πρώτα στάδια της μεθόδου. Στη δεύτερη συνάντηση των 2 ωρών, θα εφαρμοστούν τα δύο τελευταία στάδια της μεθόδου, η επεξεργασία των έργων τέχνης και ο κριτικός αναστοχασμός.

Είναι γνωστό ότι η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο για τους μαθητές είναι ιδιαίτερα δύσκολη μια και οι απαιτήσεις από το σχολείο είναι περισσότερες, καθώς

αυξάνονται τα μαθήματα αλλά και η ύλη. Πιο συγκεκριμένα, για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας έχει παρατηρηθεί ότι οι μαθητές αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στην παραγωγή και ανάπτυξη του γραπτού και προφορικού λόγου σχετικά με τις γνωστικές και μεταγνωστικές ικανότητες που απαιτούνται σε αυτό το επίπεδο. Το φαινόμενο της λεξιπενίας, η έλλειψη επιχειρημάτων και η απουσία κριτικής σκέψης οδηγεί τους μαθητές να παρουσιάζουν γραπτά τα οποία έχουν πολλές ελλείψεις και δεν ανταποκρίνονται στο μαθησιακό επίπεδο της πρώτης γυμνασίου. Σε πρόσφατη έρευνα του 2013 (Παπαεμμανουήλ) σε μαθητές γυμνασίου βρέθηκε ότι, η έκταση των γραπτών τους είναι μικρή αποδεικνύοντας τη δυσκολία τους να αναπτύξουν ένα θέμα βιωματικού, πληροφοριακού ή επιχειρηματολογικού χαρακτήρα (Πόρποδας, 2005).

Σύμφωνα με τις Οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Ημερήσιου και Εσπερινού Γυμνασίου για το σχ. έτος 2011-2012 «οι διδάσκοντες/διδάσκουσες, στο πλαίσιο της υλοποίησης των εκάστοτε διδακτικών στόχων και του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου, μπορούν να χρησιμοποιούν κατά περίπτωση κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (κείμενα, δραστηριότητες κ.ά.) και από άλλες πηγές, με σκοπό την εμπέδωση των γραμματικών φαινομένων, την περαιτέρω εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με ποικίλα κειμενικά είδη και την καλλιέργεια της ικανότητάς τους να κατανοούν και να παράγουν επιτυχώς προφορικό και γραπτό λόγο». Για τους παραπάνω λόγους επιλέχθηκε να εφαρμοστεί η συγκεκριμένη μέθοδος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στην 'Α τάξη του Γυμνασίου.

Οι μαθητές που θα απευθυνθούμε φοιτούν στην Α' τάξη του Γυμνασίου και έχουν ολοκληρώσει τις δύο πρώτες ενότητες του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής Γλώσσας. Τα δύο πρώτα κεφάλαια πραγματεύονται θέματα σχετικά με το σχολείο και συγκεκριμένα για τις πρώτες μέρες στη νέα βαθμίδα αλλά και για τον ρόλο της επικοινωνίας στο σχολείο (Αγγελάκος, κ.α., 2013).

Οι στόχοι για τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας είναι να καταστούν οι έφηβοι μαθητές ικανοί να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά δομικά στοιχεία μιας επικοινωνιακής κατάστασης και να αποκτήσουν την ικανότητα να αναγνωρίσουν τους παράγοντες που διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν την επικοινωνία. Να μπορούν να αντιλαμβάνονται τους ρόλους και τους κανόνες σε μια επικοινωνιακή κατάσταση και να καταστούν ικανοί να συνειδητοποιούν - κάθε φορά που εμπλέκονται σε μια επικοινωνιακή κατάσταση - τον ρόλο που διαδραματίζει το επικοινωνιακό πλαίσιο. Να εκφράσουν οι μαθητές τις σκέψεις τους για τις πρώτες μέρες στο νέο σχολείο και να προβληματιστούν γύρω από τους παράγοντες και τους τρόπους επικοινωνίας (Αγγελάκος, κ.α., 2013). Επίσης, οι μαθητές αναμένεται να αντιμετωπίσουν τις προκαταλήψεις και να επανεξετάσουν στερεότυπα που έχουν υιοθετήσει. Η κριτική τους σκέψη θα καλλιεργηθεί αφού αναμένεται να αμφισβητήσουν παγιωμένες αντιλήψεις και να επιχειρηματολογήσουν πάνω σε αυτά. Αυτή η διαδικασία θα οδηγήσει τους μαθητές στην κατανόηση των προβληματικών καταστάσεων που βιώνουν.

Εφαρμογή παραδείγματος

Το παράδειγμα που ακολουθεί αφορά κυρίως την πρώτη και δεύτερη ενότητα από το γνωστικό αντικείμενο της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α' τάξης του Γυμνασίου. Ο τίτλος των ενοτήτων είναι: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο - Επικοινωνία και σχολείο. Το βασικό θέμα που επιλέχθηκε προς επεξεργασία είναι η σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή.

Το 1^ο Στάδιο της μεθόδου

Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αναζήτηση εσφαλμένων παραδοχών εφήβων μαθητών για θέματα που αφορούν στην εκπαίδευση και το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, ένα από τα αρχικά και συγχρόνως απαραίτητα βήματα της μεθόδου αυτής είναι ο προσδιορισμός της ανάγκης για κριτική διερεύνηση του θέματος. Αυτό σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός έχει εντοπίσει στους μαθητές του εσφαλμένες αντιλήψεις/παραδοχές ή και εσφαλμένες νοητικές συνήθειες, οι οποίες δυσχεραίνουν την καθημερινότητα τόσο του μαθητή όσο και των εκάστοτε κοινωνικών ομάδων στις οποίες συμμετέχει.

Οι απόψεις των μαθητών σχετικά με το σχολείο, τους εκπαιδευτικούς και τις σχέσεις που έχουν με τους συμμαθητές τους έχουν διερευνηθεί σε μεγάλο βαθμό. Για παράδειγμα οι μαθητές του Δημοτικού δίνουν μεγάλη σημασία στο ντύσιμο και την εμφάνιση του δασκάλου. Ωστόσο, οι μαθητές μεγαλύτερων τάξεων, δηλαδή οι ηλικιακά ώριμοι, εστιάζουν στην υπομονή, την ευγενική και φιλική συμπεριφορά του. (Kratz, 1900). Ακόμα, έχει διαπιστωθεί ότι οι μικροί μαθητές προτιμούν νεαρή σε ηλικία και γυναίκα εκπαιδευτικό γιατί αισθάνονται περισσότερο οικεία μαζί της (Ρουβά - Παπαλεοντίου, Νεοπτολέμου & Αβρααμίδου, 2014).

Παράλληλα, έχουν εντοπιστεί ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού που βοηθούν, σύμφωνα με τους μαθητές, στην ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων. Ως τέτοια καταγράφηκαν η δικαιοσύνη, η προσωπική εμφάνιση, το χιούμορ, η ευγένεια και ο σεβασμός (Saphier & Gower, 1997). Είναι σημαντικό, επίσης, για τους μαθητές ο εκπαιδευτικός να αγαπάει τα παιδιά και το επάγγελμά του ώστε να μπορεί να επικοινωνεί μαζί τους και να δείχνει κατανόηση. Οι χρήσιμες εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας αλλά και η σωστή διαχείριση και οργάνωση της τάξης είναι στοιχεία που επίσης θεωρούν ότι πρέπει να διαθέτει ένας καλός εκπαιδευτικός (Ρουβά - Παπαλεοντίου, Νεοπτολέμου & Αβρααμίδου, 2014).

Από τα ευρήματα της έρευνας των Κοκκέβη, Φωτίου, Σταύρου & Καναβού (2010) φάνηκε ότι οι έφηβοι στην χώρα μας αντλούν μικρότερη ικανοποίηση από το σχολικό περιβάλλον συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. Ειδικότερα, οι έφηβοι δεν είναι ικανοποιημένοι με το κλίμα που επικρατεί στην σχολική αίθουσα. Ακόμα, υποστηρίζουν πως οι σχέσεις που αναπτύσσουν με τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους δεν τους ικανοποιούν πλήρως. Επίσης, φάνηκε ότι οι έφηβοι δεν εμπιστεύονται τους καθηγητές τους.

Με βάση τα ανωτέρω και αφού εντοπιστούν οι παραδοχές των μαθητών από τον εκπαιδευτικό και συνδεθούν με το κατάλληλο γνωστικό αντικείμενο, ο εκπαιδευτικός θα προτείνει να συζητηθεί το ανάλογο θέμα. Σε αυτό το στάδιο μία εκπαιδευτική τεχνική που θα συμβάλλει ώστε να εκφραστούν ελεύθερα οι μαθητές είναι, η ανοικτή συζήτηση. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανοίξει τη συζήτηση λέγοντας ότι έχει παρατηρήσει πως οι σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών συχνά δεν είναι καλές και προτείνει να ερευνηθούν το θέμα μαζί.

Η τεχνική της συζήτησης ενδείκνυται κατά την έναρξη της προσέγγισης ενός θέματος και εμπλέκει τους συμμετέχοντες ενεργητικά και κριτικά και για αυτό επιλέχθηκε (Κόκκος, 2005). Ακόμη και αν κάποιος δεν συμμετέχουν ενεργά ή διστάζουν να πουν ανοιχτά τη γνώμη τους, θα συμμετάσχουν στη διαδικασία, θα αναρωτηθούν και θα προβούν σε έναν εσωτερικό διάλογο, ώστε να αναστοχαστούν τις παγιωμένες αντιλήψεις τους. Με την τεχνική του ελεύθερου διαλόγου σε αυτή τη φάση της διαδικασίας οι διαλεγόμενοι θα διατυπώσουν ελεύθερα και με θάρρος πια τις εντυπώσεις και τους προβληματισμούς τους. Ο εκπαιδευτής θα έχει τον ρόλο του διευκολυντή, άλλωστε σε αυτό το σημείο σκοπός δεν είναι οι γνώσεις αλλά η έκφραση συμπερασμάτων και συναισθημάτων (Κασσωτάκης & Φλουρής, 2006).

Το 2^ο Στάδιο της μεθόδου

Στο 2ο στάδιο της μεθόδου, ο εκπαιδευτικός θα καλέσει τους μαθητές να εκφράσουν γραπτά τις ιδέες τους σχετικά με το θέμα: σχέση- επικοινωνία εκπαιδευτικού και μαθητή. Μπορεί να ρωτήσει «Τι σκέφτεστε για την σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή; Είστε ικανοποιημένοι από τη μεταξύ σας επικοινωνία;». Μπορούν όλοι οι μαθητές να γράψουν σύντομα και ανώνυμα σε ένα χαρτάκι την άποψή τους και να τοποθετήσουν όλα τα χαρτάκια σε ένα κουτί. Απαντήσεις που αναμένεται να δώσουν οι μαθητές είναι: «Οι μαθητές δεν νιώθουν ότι οι εκπαιδευτικοί τους καταλαβαίνουν. Είναι αυστηροί και άδικοι», «Οι γυναίκες εκπαιδευτικοί είναι πιο προσιτές», «Οι εκπαιδευτικοί μεγαλύτερης ηλικίας είναι αυστηροί και η διδασκαλία τους είναι βαρετή», «Πιστεύουμε ότι ο δάσκαλος που έχει ωραία εμφάνιση είναι και καλός. Μία νέα δασκάλα με ωραίο ντύσιμο είναι πιο προσιτή και μπορούμε να επικοινωνήσουμε καλύτερα μαζί της». Το δεύτερο στάδιο αναμένεται να διαρκέσει μισή ώρα περίπου.

Το 3^ο Στάδιο της μεθόδου

Για τις ανάγκες αυτού του σταδίου, το οποίο αναμένεται να διαρκέσει 1 ώρα, ο εκπαιδευτικός θα κινηθεί σε τρεις κατευθύνσεις, αρχικά θα πρέπει να γίνει ο εντοπισμός των υποθεμάτων, στη συνέχεια η ομαδική καταγραφή και τέλος η μετατροπή των υποθεμάτων σε κριτικά ερωτήματα. Σχετικά με τον εντοπισμό των υποθεμάτων ο εκπαιδευτικός θα ζητήσει από έναν μαθητή να διαβάσει τα γραπτά τους κείμενα που βρίσκονται μέσα στο κουτί και στη συνέχεια να εντοπίσουν τα σημαντικότερα θέματα-ζητήματα που τίγονται σε αυτά. Εντοπίζονται λέξεις κλειδιά και μέσα από τη συζήτηση και τον διάλογο που θα ακολουθήσει θα προκύψουν τα βασικότερα ζητήματα με τα οποία θα

ασχοληθούν οι μαθητές. Σε αυτή τη φάση προτείνεται τα συμπεράσματα της συζήτησης να καταγραφούν στον πίνακα της τάξης.

Από τη μελέτη των θεμάτων που προέκυψαν από την ανωτέρω διεργασία της ομάδας καλούνται οι μαθητές σε συνεργασία μεταξύ τους να αποφασίσουν με πόσα και ποια από τα θέματα θα ασχοληθούν στο πλαίσιο της παρούσας εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ένα βασικό κριτήριο για την επιλογή των θεμάτων που θα επεξεργαστούν οι μαθητές θα είναι το ομαδικό ενδιαφέρον ως προς το έκάστο θέμα.

Για χάρη του παραδείγματος και λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω σχετικά με τις απόψεις των μαθητών, θα υποθέσουμε ότι τέσσερα εκ των ζητημάτων που ενδιαφέρουν την ομάδα των εφήβων μαθητών είναι τα κάτωθι:

- Η αποτελεσματική επικοινωνία στο σχολικό περιβάλλον.
- Τα χαρακτηριστικά του καλού δασκάλου.
- Σχέσεις μαθητών και εκπαιδευτικών: Χαρακτηριστικά και παράγοντες που τις επηρεάζουν.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην τάξη.

Στη συνέχεια, οι μαθητές θα μετατρέψουν δυο από τα υποθέματα που τους ενδιαφέρουν σε κριτικά ερωτήματα. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας θα είναι τα ακόλουθα κριτικά ερωτήματα:

1. Ποιες νομίζετε είναι οι προϋποθέσεις για μια αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών;
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του καλού εκπαιδευτικού και γιατί; Νομίζετε ότι η εμφάνιση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του καλού δασκάλου; Γιατί;

Το 4^ο Στάδιο της μεθόδου

Λαμβάνοντας υπόψη τα κριτικά ερωτήματα θα αναζητηθούν από τον εκπαιδευτικό τρία έργα τέχνης, από τα οποία οι μαθητές θα επιλέξουν δυο που θα τους κεντρίσουν το ενδιαφέρον. Στη συνέχεια δια της συζήτησης μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών θα αποφασιστεί ποια από τα προτεινόμενα έργα τέχνης θα επιλεγούν με σκοπό τη προσέγγιση των κριτικών ερωτημάτων. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα οι μαθητές θα επιλέξουν δύο έργα τέχνης από τα παρακάτω.

Πίνακας 1: Πληροφορίες για τα έργα τέχνης

1ο έργο τέχνης: Το κρυφό σχολείο (Νικόλαος Γκύζης)

<http://www.wikiart.org/en/nikolaos-gyzis/the-underground-school-1885> Ιδιωτική συλλογή, Αθήνα

Χαρακτηριστικά: Λάδι σε μουσαμά, 58 × 73 cm

Έτος: 1885-1886

Καλλιτεχνικό ρεύμα: Ρεαλισμός

2ο έργο τέχνης: Η σχολή των Αθηνών (Raffaello Sanzio da Urbino)

<https://www.wikiart.org/en/raphael/school-of-athens-detail-from-right-hand-side-showing-diogenes-on-the-steps-and-euclid-1511>

Vatican Museums and Galleries, Vatican City, Italy

Χαρακτηριστικά: Τοιχογραφία-Νωπογραφία

Έτος: 1510-1511

Καλλιτεχνικό ρεύμα: Αναγεννησιακή τέχνη

3ο έργο τέχνης: Τάξη σχολείου με δάσκαλο που κοιμάται (Jan Steen)

Ιδιωτική συλλογή

<https://gr.pinterest.com/pin/205476801728437818/>

Έτος: 1672

Καλλιτεχνικό ρεύμα: Μπαρόκ

Από την παρατήρηση και επεξεργασία του πρώτου έργου τέχνης (Το κρυφό σχολείο, Νικόλαος Γκύζης, 1885-1886) αναμένεται οι μαθητές να επικεντρωθούν πρωτίστως

στην ήρεμη και γεμάτη σοφία φιγούρα του ιερέα-δασκάλου, ο οποίος κρατώντας ένα βιβλίο στο χέρι (απαραίτητο στοιχείο-εργαλείο της μάθησης) διδάσκει τους μαθητές του με απόλυτη αφοσίωση. Η στάση του σώματός του δείχνει έναν δάσκαλο προσιτό στους μαθητές του και γεμάτο ενδιαφέρον για αυτούς. Το κίτρινο φως που έρχεται από το παράθυρο φωτίζοντας την αίθουσα δια της διαδρομής: παράθυρο - δάσκαλος - μαθητές ίσως να δηλώνει την πηγή της γνώσης, η οποία από αρχαιοτάτων χρόνων είθισται να προέρχεται από μια άγνωστη πηγή, αλλά να μεταδίδεται σκόπιμα από τον δάσκαλο στον μαθητή. Αναμένεται, ακόμα, οι μαθητές να παρατηρήσουν το ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι μαθητές του πίνακα στα λόγια του δασκάλου. Η στάση του σώματός τους δείχνει το ενδιαφέρον και τη δίψα που έχουν για γνώση. Ένας εξ αυτών κρατάει στο χέρι του ένα κλειστό βιβλίο, το οποίο ίσως να το έκλεισε για λίγο με σκοπό να ακούσει τις διδαχές του δασκάλου του (παρατηρείται πως ο μαθητής κρατάει ένα δάχτυλό του ανάμεσα στις σελίδες του βιβλίου, στοιχείο το οποίο δηλώνει την ενασχόλησή του με το διάβασμα έως ότου αναλαμβάνει ο δάσκαλος). Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η αίθουσα διδασκαλίας, η οποία παραπέμπει σε έναν πρόχειρο ή αποθηκευτικό χώρο (αυτό φαίνεται από τα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω), αλλά διαθέτει τη ζεστασιά που χρειάζεται για τη διαμόρφωση ευχάριστου κλίματος. Επιπλέον, αναμένεται οι μαθητές να επικεντρωθούν στη μικρή ομάδα των τεσσάρων μικρότερων μαθητών στο κέντρο του πίνακα όπου φαίνεται να υπάρχει ένα ιδιαίτερο «δέσιμο» μεταξύ τους. Αυτό το στοιχείο είναι σημαντικό καθώς δηλώνει τον ρόλο της ομάδας στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών μας σχέσεων, ειδικά σε ανθρώπους ίδιας ηλικίας. Από τον μαθητή που κρατάει σημειώσεις φαίνεται η ανάγκη που έχουν οι μαθητές να ανταποκρίνονται στη διδασκαλία και τη μάθηση βασιζόμενοι στο δικό τους μαθησιακό προφίλ. Το δικό τους μαθησιακό προφίλ φαίνεται να ακολουθούν και οι υπόλοιποι μαθητές μέσα στην αίθουσα. Ίσως τα άλλα παιδιά να είναι περισσότερο ακουστικοί μαθησιακοί τύποι. Τα ανωτέρω στοιχεία φαίνεται να μην ενοχλούν τον δάσκαλο, ο οποίος συνεχίζει με απόλυτη συγκέντρωση το μάθημά του. Εξάγεται το συμπέρασμα ότι ο συγκεκριμένος δάσκαλος διαθέτει τα χαρακτηριστικά ενός καλού και αποτελεσματικού δασκάλου. Αν και η φιγούρα αυτή του δασκάλου δεν φαίνεται να ακολουθεί τις στερεοτυπικές αντιλήψεις των παιδιών για την εμφάνιση που πρέπει να έχει ένας καλός εκπαιδευτικός, αναμένεται να αντιληφθούν ότι ο συγκεκριμένος δάσκαλος φαίνεται να επιτυγχάνει στο έργο του.

Από την παρατήρηση και επεξεργασία του δεύτερου έργου τέχνης (η σχολή των Αθηνών, Raphael, 1510-1511 αναμένεται οι μαθητές να παρατηρήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών της Σχολής των Αθηνών και την προσήλωσή τους στα λεγόμενα των φιλοσόφων. Ο τρόπος που κοιτούν τους καθηγητές τους δείχνει ότι τους θαυμάζουν και τους σέβονται. Οι σημειώσεις που κρατούν δείχνουν μια ατέλειωτη δίψα για μάθηση ενώ παράλληλα συμμετέχουν ενεργά στην όλη μαθησιακή διαδικασία. Από την άλλη πλευρά και οι ίδιοι οι φιλόσοφοι με ζήλο προσπαθούν να μεταδώσουν τις ιδέες τους μέσα από τον ανοιχτό διάλογο και έξω από τα παραδοσιακά πλαίσια της διδασκαλίας κάτι που γίνεται κατανοητό από τον χώρο και τις στάσεις των προσώπων που δεν θυμίζει σε καμία περίπτωση σχολική αίθουσα. Επίσης, αναμένεται οι μαθητές να παρατηρήσουν τις διαφορετικές ηλικίες των εκπαιδευομένων και να συνειδητοποιήσουν την

αξία της δια βίου μάθησης. Ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, ο Σωκράτης και οι άλλοι φιλόσοφοι που απεικονίζονται στο έργο του Ραφαήλ φαίνεται να έχουν μαγνητίσει τους ακροατές τους και όλοι μαζί σαν μία ομάδα εργάζονται για να ανακαλύψουν τη γνώση. Το αρχαιοπρεπές ντύσιμο και περιβάλλον που επιλέγει ο ζωγράφος προσδίδει μεγαλοπρέπεια για αυτό το σπουδαίο γεγονός ενώ οι φιγούρες, η στάση και η κίνηση βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία μεταφέροντας έτσι σε εμάς την προσήλωση των προσώπων στον στόχο τους. Παράλληλα, με μια λεπτομερή παρατήρηση οι μαθητές θα εντοπίσουν και πρόσωπα που προτιμούν να σκεφτούν μόνοι τους ενώ είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς ποιος είναι ο δάσκαλος και ποιος ο μαθητής ακριβώς επειδή όλοι βρίσκονται σε μια διαρκή ενεργητική ακρόαση (Λαδόμματος, 1999 'Stukenbrock & Topper, 2005). Σε αυτό το έργο επίσης αναμένεται να γίνει αντιληπτός ο λόγος που οι μαθητές δείχνουν να είναι προσηλωμένοι στο μάθημα και για άλλη μια φορά να επανεξετάσουν τα στερεότυπα για τα θέματα της εμφάνισης του δασκάλου.

Από την παρατήρηση και επεξεργασία του τρίτου έργου τέχνης (Τάξη σχολείου με δάσκαλο που κοιμάται, Jan Steen, 1672) θεωρείται ότι οι μαθητές θα ασχοληθούν με την απρόσμενη κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο δάσκαλος της τάξης. Ο καλλιτέχνης φαίνεται να θέλει με το έργο του να προειδοποιήσει για μία κατάσταση και όχι να την προβάλλει προς μίμηση. Απεικονίζει με χιούμορ την καθημερινότητα σε μια σχολική τάξη της εποχής που όμως προκαλεί το γέλιο και στη σημερινή εποχή. Αναμένουμε οι μαθητές να παρατηρήσουν ότι τα πάντα είναι σε πλήρη αταξία και το γεγονός ότι ο δάσκαλος αποκοιμήθηκε αποτελεί ένα δώρο για τους μαθητές οι οποίοι ελεύθεροι μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν. Στα πρόσωπα των παιδιών είναι ζωγραφισμένη η ευτυχία γιατί το μάθημα δεν θα συνεχιστεί και από την πολλή χαρά τους έχουν χάσει το μέτρο και κάνουν πράγματα εκτός ορίων. Ένα παιδί φέρνει στην τάξη ένα γουρούνι το οποίο αρχίζει και μασουλάει τις σημειώσεις που είναι πεταμένες κάτω, δύο παιδιά στο βάθος έχουν πιαστεί στα χέρια και μαλώνουν ενώ ένα άλλο παιδί έχει ανέβει πάνω σε ένα θρανίο και φαίνεται σαν να απαγγέλει μιμούμενος ίσως κάποιον. Κοντά στο παράθυρο άλλοι μαθητές έχοντας ξύλα στα χέρια τους ξιφομαχούν, ενώ δύο παιδιά έχουν ανοίξει ένα βιβλίο όχι για να μελετήσουν αλλά για να σχολιάσουν περιπαιχτικά αυτά που γράφονται στο βιβλίο. Ένας άλλος μαθητής με μία φλογέρα φυσάει δυνατά στο αυτί του φίλου του, ο οποίος με τη σειρά του βάζει ένα ξυλάκι στα μαλλιά του δασκάλου του που κοιμάται. Πίσω από τον δάσκαλο έναν μαθητή έχει ανέβει σε κάποια καρέκλα, ανοίγει το ντουλαπάκι που υπάρχει εκεί και παίρνει τα πράγματα που υπάρχουν μέσα και ένα άλλο παιδί έχει πάρει το μελανοδοχείο και ετοιμάζεται να κάνει κάποια σκανταλιά. Οι αντιδράσεις των μαθητών είναι υπερβολικές, ξεπερνούν τα όρια της ευπρέπειας, δεν σέβονται ούτε τον χώρο ούτε τον ίδιο τους τον εαυτό και ίσως θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ποιά θα είναι η συμπεριφορά τους όταν θα είναι ξύπνιος ο δάσκαλός τους. Η σχολική αίθουσα, ο δάσκαλός τους ακόμα και τα βιβλία τους δεν τους εμπνέουν κανένα σεβασμό και προσπαθούν με εκδικητικό τρόπο να τα «τιμωρήσουν». Οι μαθητές αναμένεται να παρατηρήσουν ότι στη σχολική τάξη υπάρχει αλληλεπίδραση και όταν ένα άτομο είτε είναι μαθητής είτε είναι δάσκαλος δεν σέβεται τον ίδιο του τον εαυτό τότε δεν θα λάβει και τον απαιτούμενο σεβασμό από τους γύρω του.

Από την άλλη πλευρά ο δάσκαλος έχει αποκοιμηθεί στην καρέκλα του χωρίς να τον ενοχλεί ο υπερβολικός θόρυβος και η αναστάτωση που έχουν προκαλέσει οι μικροί μαθητές. Φαίνεται εξουθενωμένος σαν να έχει παραιτηθεί από κάθε προσπάθεια να οργανώσει αυτή την τάξη. Ο δάσκαλος σε αυτό το έργο παρουσιάζεται ως το θύμα που έχει χάσει τον έλεγχο και τον σεβασμό από τους μαθητές του. Αναμένουμε οι μαθητές να κατανοήσουν ότι μέσα στην τάξη είναι απαραίτητο ο δάσκαλος να έχει τον ρόλο του συντονιστή, να έχει τον έλεγχο της μαθησιακής διαδικασίας και να τους καθοδηγεί. Η οργάνωση και η τήρηση της τάξης είναι απαραίτητο στοιχείο για να μην μετατραπεί το μάθημα σε ένα ατελείωτο διάλειμμα που θα επικρατεί η αναρχία.

Έργα τέχνης	1 ^ο Κριτικό ερώτημα	2 ^ο Κριτικό ερώτημα
Κρυφό σχολειό	✓	✓
Σχολή των Αθηνών	✓	✓
Τάξη σχολείου με δάσκαλο που κοιμάται	✓	✓

Πίνακας 2: Παρουσίαση συσχέτισης προτεινόμενων έργων τέχνης με τα προτεινόμενα κριτικά ερωτήματα

Τα έργα τέχνης που θα επιλεγθούν είναι το 1^ο έργο και το 2^ο γιατί είναι ίσως και έργα που τα παιδιά τα έχουν συναντήσει ξανά. Η συσχέτιση των έργων τέχνης με τα κριτικά ερωτήματα θα υπάρχει σε εμφανές σημείο στην τάξη δεδομένου ότι στο σημείο αυτό η πρώτη συνάντηση θα ολοκληρωθεί. Το τέταρτο στάδιο αναμένεται να διαρκέσει 1 ώρα.

Το 5^ο Στάδιο της μεθόδου

Σε αυτό το στάδιο για την επεξεργασία των έργων τέχνης θα χρησιμοποιηθεί η σύντομη τεχνική, δηλαδή η τεχνική Visible Thinking (Perkins, 1994). Η συγκεκριμένη τεχνική επιλέχθηκε κυρίως επειδή διακρίνεται για την απλότητα και την ευελιξία στη χρήση της. Ακόμα, ο χρόνος εφαρμογής της μεθόδου δεν αρκεί για τη χρήση της άλλης προτεινόμενης μεθόδου, η οποία περιλαμβάνει αρκετές φάσεις για την επεξεργασία των έργων τέχνης. Αυτό το στάδιο της μεθόδου αναμένεται να διαρκέσει 1 ώρα και θα εφαρμοστεί στη δεύτερη συνάντηση. Η τεχνική αυτή προσφέρει βαθύτερη κατανόηση του περιεχομένου και κινητοποιεί περισσότερο τους μαθητές. Δίνει τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους και να αναπτύξουν τη σκέψη τους.

Τα δυο έργα που υποτίθεται επιλέχθηκαν από τους εκπαιδευμένους θα δοθούν ένα - ένα προς παρατήρηση κατά την διάρκεια της οποίας θα ακολουθήσουν ερωτήσεις καθοδηγητικού και ανιχνευτικού χαρακτήρα όπως: (1) Τι είναι αυτό που βλέπετε; (2) Τι συμβαίνει; (3) Τι παρατηρείς/είτε που σε/σας κάνει να το λες/λέτε αυτό; (4) Τι σε/σας κάνει να αναρωτιέσαι/έστε; (5) Ποιους προβληματισμούς σου/σας προκαλεί; κτλ Η πρώτη ερώτηση που απευθύνεται στην ομάδα από τον εκπαιδευτικό είναι μία ερώτηση που βοηθά στην πρώτη γνωριμία με το έργο. Η δεύτερη ερώτηση έχει στόχο να

προκαλέσει την παρατηρητικότητα των εκπαιδευομένων. Η επόμενη ερώτηση έχει σκοπό να παρακινήσει τους εκπαιδευόμενους να επιχειρηματολογήσουν (Μέγα, 2010). Οι εκπαιδευόμενοι θα προβληματιστούν και θα αρχίσουν να εκφράζουν τις ιδέες τους γνωρίζοντας ότι είναι μία ομάδα και έχουν ένα κοινό πρόβλημα να λύσουν. Προτείνεται η κάθε ερώτηση να απευθύνεται σε κάθε μαθητή ξεχωριστά, ώστε ο εκπαιδευτικός να ελέγχει τον χρόνο και τη ροή της διαδικασίας. Επίσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενεργοποιήσει τον αναστοχασμό των μαθητών με επιπλέον ερωτήσεις ώστε να τους προετοιμάσει για το επόμενο στάδιο. Ερωτήσεις όπως: «Πώς οι ιδέες και οι πληροφορίες που αναδύει το έργο τέχνης συνδέονται με αυτά που ήδη γνωρίζεις;», «Ποιες νέες ιδέες διαπίστωσες παρατηρώντας το έργο τέχνης, που σε οδήγησαν σε άλλες κατευθύνσεις από αυτές που αρχικά είχες;», «Τι είναι για σένα ακόμα δύσκολο να κατανοήσεις ή αποτελεί πρόκληση για κατανόηση καθώς παρατηρείς το έργο τέχνης; Τι απορίες-ανησυχίες έχεις καθώς το παρατηρείς;» (Μέγα, 2011), θα κινητοποιήσουν τους μαθητές να συνδέσουν τα έργα τέχνης με τις παραδοχές τους, να επεκτείνουν τον στοχασμό τους ώστε να προκύψουν νέοι στοχασμοί.

Στη συνέχεια και έπειτα από την ολοκλήρωση του προηγούμενου σταδίου (παρατήρηση των δυο έργων τέχνης) θα ζητηθεί από τους μαθητές να δώσουν απαντήσεις και στα δυο κριτικά ερωτήματα, τα οποία τέθηκαν στα πρώτα στάδια της διδασκαλίας. Οι μαθητές αναμένεται να εστιάσουν στα σημεία που αναφέραμε ανωτέρω κατά την επιλογή των έργων από τον εκπαιδευτικό.

Το 6^ο Στάδιο της μεθόδου

Το τελευταίο στάδιο είναι πάρα πολύ σημαντικό διότι από τις διαδικασίες που εμπλέκονται σε αυτό θα γίνει η αξιολόγηση/αποτίμηση του κριτικού τρόπου σκέψης των μαθητών σχετικά με τα δύο κριτικά ερωτήματα που τέθηκαν στο πρώτο στάδιο της μεθόδου. Ιδιαίτερη σημασία σε αυτό το σημείο θα δοθεί στο κατά πόσο έχουν μεταβληθεί οι αρχικές αντιλήψεις τους σχετικά με τα χαρακτηριστικά του καλού εκπαιδευτικού (2ο κριτικό ερώτημα) και τις προϋποθέσεις για μια αποτελεσματικότερη επικοινωνία μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών (1ο κριτικό ερώτημα).

Η αποτίμηση/αξιολόγηση της κριτικής σκέψης των μαθητών – για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα - θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί βάσει της Κλίμακας Αποτίμησης της Κριτικής Σκέψης. Σκοπός της συγκεκριμένης κλίμακας είναι να καταστεί εφικτή η ποσοτική σύγκριση της κριτικής σκέψης των μαθητών στην αρχή και στο τέλος της εφαρμογής της μεθόδου. Στην περίπτωση μας θα γίνει σύγκριση των απόψεων των μαθητών σχετικά με το θέμα της σχέσης μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών όπως διατυπώθηκαν στα κείμενά τους πριν την επεξεργασία-μεσολάβηση των έργων τέχνης και μετά από αυτήν. Αυτό το στάδιο της μεθόδου αναμένεται να διαρκέσει 1 ώρα.

Στόχος αυτού του σταδίου είναι να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές, να συνειδητοποιήσουν τις στάσεις τους και μέσα από την παρατήρηση να εξάγουν συμπεράσματα. Θέτοντας ξανά τα δύο κριτικά ερωτήματα σε αυτό το στάδιο, θα γίνει η αποτίμηση της

διεργασίας που προηγήθηκε. Θα συγκριθούν οι απαντήσεις από το δεύτερο και έκτο στάδιο της διαδικασίας και οι μαθητές θα αναρωτηθούν αν προστέθηκαν νέα στοιχεία, αν αναπτύχθηκε ο στοχασμός τους, αν άλλαξε ή παρέμεινε ο ίδιος. Αναμένουμε να δώσουν απαντήσεις όπως: « η εμφάνιση ή το φύλο δεν είναι παράγοντες που παίζουν τον πρώτο ρόλο στην επικοινωνία ή δεν καθορίζουν την αποτελεσματικότητα ενός δασκάλου», «για τη γόνιμη επικοινωνία χρειάζεται και τα δύο μέρη να εμπνέουν σεβασμό».

Συμπεράσματα

Οι παγιωμένες αντιλήψεις των ατόμων είναι δύσκολο να αλλάξουν και ακόμα πιο δύσκολο να εντοπιστεί η αιτία που δημιουργήθηκαν. Ωστόσο, η προσέγγιση μέσω της αισθητικής εμπειρίας δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να διεισδύσουν στις σκέψεις τους και να εξωτερικεύσουν αυτό που νιώθουν χωρίς να αισθάνονται ότι κάποιος θα τους κρίνει για αυτό. Η μέθοδος αυτή πέρα από την εκπαίδευση ενηλίκων, βοηθά ιδιαίτερα στην εκπαιδευτική διαδικασία εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη και επιχειρηματολογούν, σκέφτονται ανοιχτά και εκφράζονται χωρίς περιορισμούς, ώστε οι παγιωμένες αντιλήψεις και τα στερεότυπα να μπαίνουν σε μία διαδικασία αμφισβήτησης από πολύ νωρίς. Αποτελεί έναν τρόπο παρέμβασης, ώστε να αναθεωρήσουν οι εκπαιδευόμενοι παγιωμένες αντιλήψεις ή να τις αμφισβητήσουν. Με τη σωστή επιλογή των έργων τέχνης μπορεί να οδηγηθούν τα άτομα στον στοχασμό, στην ανατροφοδότηση και τελικά στην αναθεώρηση κάποιων αντιλήψεων. Ο αναστοχασμός είναι απαραίτητος γιατί με αυτή τη διαδικασία δίνεται η δυνατότητα να επεξεργαστούμε τις πληροφορίες που λαμβάνουμε και να οδηγηθούμε στην επίλυση προβληματικών καταστάσεων.

Βιβλιογραφία

Αγγελάκος, Κ, Κατσαρού, Ε., Μαγγανά, Α.,(2013). *Νεοελληνική Γλώσσα. Α Γυμνασίου*. Αθήνα: Διόφαντος

Αγγελάκος, Κ, Κατσαρού, Ε., Μαγγανά, Α.,(2013). *Νεοελληνική Γλώσσα. Α Γυμνασίου. Βιβλίο εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Κασσωτάκης, Μ., Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και Διδασκαλία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση

Κοκκέβη Α, Φωτίου Α, Σταύρου Μ, Καναβού Ε. *Οι έφηβοι και το σχολείο*. Σειρά θεματικών τευχών: Έφηβοι, Συμπεριφορές & Υγεία. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής. Αθήνα, 2011

Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Εκπαιδευτικές μέθοδοι*. Τόμος Β. Πάτρα: ΕΑΠ

Κόκκος, Α. και Συνεργάτες., (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα, Μεταίχμιο

Κόκκος, Α. (2011). Μετασηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία. Στο Α. Κόκκος και Συνεργάτες *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 71-120.

Λαδόματος, Α., (1999). *Ιστορία της τέχνης. Αισθητική εκτίμηση έργων τέχνης*. Υπουργείο Παιδείας Κύπρου

Παπαεμμανουήλ, Ι. Π. (2013). Δυσκολίες παραγωγής γραπτού λόγου μαθητών γυμνασίου, Διπλωματική Εργασία

Μέγα, Γ., (2010). Η ορατή σκέψη στην εκπαίδευση ενηλίκων: πρόταση μεθοδολογίας. Στο Βεργίδης, Δ., & Κόκκος, Α., (επιμ.) (2010). *Εκπαίδευση Ενηλίκων, διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. (σ.164-191). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μέγα, Γ., (2011) Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση, στο *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών στις 8 Π.Σ., 3 Π.Σ.Εξ., 2 Π.Σ. Εισ. Βασικό επιμορφωτικό υλικό: τόμος α: Γενικό μέρος*, σελ. 62-79, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Perkins, D. (1994). *The Intelligent Eye*. Los Angeles, CA: Harvard Graduate School of Education.

Πόρποδας, Κ.Δ. (2005). *Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και υλικό για την αξιολόγηση και αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών των μαθητών του δημοτικού σχολείου*. Πάτρα: Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. - ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Ρουβά- Παπαλεοντίου, Α., Νεοπολέμου, Τ., Αβρααμίδου, Λ., (2014). Οι αντιλήψεις των μαθητών για τον ιδανικό εκπαιδευτικό: Μια μελέτη περίπτωσης. *Επιστήμες της Αγωγής*, 1, 7- 24

Stukenbrock, C., Topper, B. (2005). *1000 Αριστουργήματα της ευρωπαϊκής ζωγραφικής από το 1300 ως το 1850*. Μτφ Παππάς Α. Hfulman